

entretenir i informar, però en tractar-se temes d'actualitat, sovint s'hi susciten debats, sobretot de contingut polític. Els contertulians no són triats atenent a les qualitats estrictament radiofòniques ni al coneixement de l'estàndard oral. Entre els aspectes discursius de les tertúlies, s'analitzen l'estratègia argumentativa, els elements no verbals, la fonètica, la morfologia, el lèxic, els elements discursius i els modalitzadors. Tenen gran importància l'argumentació (es presenta un tema a debatre), els modalitzadors (*jo crec, diguem-ne*), amb els quals l'emissor atenua cortesament l'efecte de la seua afirmació, i els adverbis en *-ment* (*evidentment, absolutament*), molt freqüents en comparació amb el col·loquial real.

En conclusió, ens trobem davant d'una obra amb un gran interès científic i social, de plena actualitat pel tema tractat i pels mètodes aplicats. L'anàlisi del col·loquial mediatitzat en les complexes relacions que manté amb l'estàndard implica un important avanç en el coneixement del discurs dels mitjans, però també és una aportació cabdal a la lingüística catalana, per tal com les diverses formes d'aquell registre es constitueixen en models de llengua per als parlants i, alhora, reflecteixen les tendències lingüístiques més actuals.

PELEGRÍ SANCHO CREMADES
Universitat de València

Concepcions i discursos sobre la modernitat en la literatura catalana dels segles XIX i XX, Punctum & Grup d'Estudis de la literatura catalana contemporània, Lleida, 2010, 283 pp.

El tàndem format per l'editorial lleidatana Punctum i el Grup d'Estudis de la Literatura Catalana Contemporània vinculat principalment a la Universitat Autònoma de Barcelona s'ha dedicat a difondre els resultats de diferents projectes d'investigacions estatals¹ així com també d'alguns congressos organitzats per aquest grup d'estudiosos de la literatura en què s'aborden i s'examinen qüestions de gran transcendència per a interpretar el passat i l'esdevenidor de la literatura catalana contemporània. Si repassem alguns dels títols que ja han vist la llum observarem dues línies bàsiques d'actuació

1. Dirigits pel professor Jordi Castellanos.

marcades per aquesta cronologia que comprén des del segle XIX fins a l'actualitat: una és la dramaturgia, amb un interès particular per la producció destinada a un públic infantil i per les desateses relacions entre teatre i educació;² l'altra és la revisió de conceptes, tendències o moviments, com ara la projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània (2007), la relació entre gènere i modernitat (2009) o, en el volum que ens disposem a ressenyar, les concepcions i els discursos que versen sobre la modernitat.

Sens dubte, la modernitat ha estat i continua sent un terreny problemàtic, dens i prolífic per a les interpretacions; de resultes, no són estranys els debats (en crisi o no) i línies d'investigació que intenten delimitar-ne l'abast i les manifestacions. Sense anar més lluny, a casa nostra, diverses han estat les obres que, des de diferents vessants hi han dit la seua; des de l'àmbit universitari, el professor Enric Balguer s'acara amb les convulses tendències de l'art del segle XX en l'assaig «Contra la modernitat i altres quimeres», mentre que la també professora Neus Campillo apunta el rovell de la controvèrsia sobre la modernitat des d'una perspectiva filosòfica en «El descrèdit de la modernitat», per citar-ne només dos exemples significatius.

En el terreny artístic, tant en pintura com en literatura, la modernitat s'assumeix com una construcció del segle XIX. Alguns, com Gerard Genette, consideren que irromp amb la figura de Flaubert i la seua *Madame Bovary*; altres pensen més aïna en Baudelaire, i la seua visió de la ciutat, o en Rimbaud i Mallarmé; alguns altres se situen en un terreny més vague i simplement situen la modernitat a cavall entre el segle XIX i XX i també hi ha qui identifica modernitat amb Modernisme. Entre les concepcions que manegen els autors dels articles reunits en aquesta publicació, certament, hi ha mostres d'una visió moderna de la literatura des de la Renaixença i el Romanticisme; alguns apel·len a les idees de Jaus sobre la modernitat estètica i d'altres citen Jameson per a aplicar la màxima segons la qual entén la modernitat com una categoria narrativa que, per tant, resulta perioditzable.

És per això que en la presentació que encapçala els tretze textos que integren aquest compendi ens adverteix sobre la impossibilitat d'ocupar-se d'una temàtica tan vasta en un únic llibre i restringeixen el seu propòsit a proposar una primera aproximació

2. Francesc Foguet i Núria Santamaria han preparat l'edició dels volums *Una tradició dolenta, maleïda o ignorada?*, 2006; *Dramaturgia al País de les Meravelles?*, 2008; *Quan les carabasses es tornen carrosses... El lligams entre teatre i educació*, 2009 o *La revolució teatral dels setanta*, 2010.

al concepte de modernitat per tal de reflexionar sobre els diferents usos que s'ha fet d'aquest concepte i dels discursos que s'hi han generat en el si de la literatura catalana, parant especial esment en el valor que s'ha atorgat a aquesta idea de modernitat en el procés de configuració i institucionalització de la història de la literatura catalana contemporània. En aquest sentit, l'article de Jordi Castellanos esdevé particularment revelador, com mirarem de subratllar més endavant. Malgrat l'acotació de l'objectiu a la mesura d'unes possibilitats reals i factibles d'investigació, tant el projecte embrionari com els resultats que ara publiquen evidencien l'ambició intel·lectual dels components del grup de recerca que hi ha participat.

La revisió que proposen segueix un ordre cronològic que va des dels discursos sobre la modernitat durant el segle XIX, com el és el cas del que presenta Josep Yxart —que situa l'origen d'aquests temps moderns a finals del XVIII— fins a la radical postmodernitat de la tercera novel·la de Quim Monzó, *Benzina*, que analitza Víctor Martínez-Gil, ja que, com fa veure Josep M. Balaguer en un article posterior: «és en la mesura que troba opositors que el fenomen modern-modernitat se'ns fa més perceptible [...] se'ns fan més evidents les característiques». Aquesta organització lògica permet resseguir i comprovar de quina manera han anat variant i evolucionant els criteris que determinen la modernitat d'obres, corrents i autors; podríem dir que, al remat, propicia una doble lectura: aïllada i discontinua, com és la que solen permetre les obres col·lectives d'aquesta natura, però també una de global i acumulativa, que es desprén d'aquesta presentació lineal.

Els estudis més panoràmics, com el que confegeix el professor de la Universitat de Barcelona Xavier Vall sobre els discursos de la modernitat que es produeixen al llarg del XIX (que, entre altres, ateny J. Yxart, Víctor Balaguer o Adolf Blanch) o també el que signa el crític Jordi Marrugat, disposat a palesar el discurs tradicionalista modern del Noucentisme a través de la figura d'Eugeni d'Ors i sobretot de la poesia de Josep Carner, alternen amb altres que concentren la seua anàlisi en algun text, autor o plataforma literària. De fet, és aquesta la perspectiva predominant que podem llegir en un major nombre d'articles.

Així, Lluís Quintana resseguix el canvi de títol de l'antologia publicada per Víctor Balaguer, *Los trovadors moderns*, per evidenciar un canvi de mentalitat i l'assumpció d'una càrrega ideològica del terme a partir d'aleshores. Ramon Panyella, al seu torn, estudia la significativa contribució de l'intel·lectual Josep Roca i Roca en la modernització de sectors de la burgesia catalana des de les pàgines de *La Vanguardia*;

obert primer a cantar la modernitat d'Oller i, més endavant, el progrés que significa la narrativa de Víctor Català. Així mateix, Carlota Benet qüestiona la postmodernitat de Terenci Moix i descriu en què consisteix la «modernitat» que ell mateix proclama, reivindica i assumeix com un tret de la seua creació i com una màxima del seu estil de vida.

Com es pot inferir, la metodologia que fan servir els diferents investigadors és molt diversa, com demana la naturalesa complexa de la matèria d'estudi. Diferents són les perspectives des de les quals s'ausculta aquesta realitat i diferents són també els gèneres en què es revela la modernitat. En aquest sentit, el text de l'expert en literatura dramàtica Francesc Foguet es deté a analitzar la concepció de la modernitat que difonia la secció teatral de la revista dels anys trenta *Mirador*, inclinada especialment per les propostes franceses; així com exposa les dificultats i també les limitacions que patia en el context de l'escena catalana.

Aquest mateix període és el que reconeixem en l'article de Neus Leal: «Dona i Modernitat a la Catalunya de preguerra. El catalanisme de dretes, *La Cultura* i *Claror* (1935-1936)». Potser oferint una de les visions més sociològiques o culturals i no estrictament literària, l'autora de múltiples estudis sobre escriptores catalanes contemporànies ens parla en aquesta ocasió del naixement de la dona moderna a la Catalunya dels anys vint i trenta, a través de la presència femenina en l'espai cultural públic. Il·lustra l'assumpció d'aquesta nova realitat per part del catalanisme de dretes: des de les seccions de *La veu de Catalunya* fins a la progressiva reacció conservadora en defensa dels valors tradicionals durant el període de la República, que motiva la creació del diari *Claror*, per tal de dur a terme una empresa molt concreta: reconduir el paper i el lloc de la dona en la societat. Precisament aquest article sembla establir una continuïtat o almenys connectar quant a la temàtica amb l'anterior publicació conjunta de Punctum i el GELCC, a la qual feiem referència en començar aquesta recensió: *Gènere i Modernitat a la literatura catalana contemporània* (2009). En aquesta ocasió el grup de recerca, esperonat pel centenari de Maria Teresa Vernet, es planteja abordar tant la imatge de la dona en la literatura catalana contemporània com la seua presència com a tema literari; com no podia ser d'una altra manera, en aquest periple, la idea de modernitat s'hi deixa veure.

Margarita Casacuberta, que també participà en l'esmentada publicació, ofereix ara una de les lectures més exhaustives i clarividents sobre l'antimodernitat programàtica que Salvador Dalí exhibeix en la diversament interpretada narració *Vida privada de*

Salvador Dalí, i que, com conclou la professora de la Universitat de Girona, esdevé la «clau que li obre de bat a bat les portes de l'Espanya franquista».

Gairebé coetanis de Dalí són alguns altres dels escriptors més marcadament moderns en aquest context de la represa literària dels anys quaranta i cinquanta. Josep M. Balaguer examina la producció poètica de Josep Palau i Fabre, a qui defineix com un dels escassos autors en què creació i teorització sobre la modernitat van estretament lligades, per no dir fusionades completament; s'esforça a subratllar l'interès del poeta de *l'alquímia* per elaborar un discurs explícit sobre la modernitat i una caracterització de l'obra artística moderna.

Així mateix, l'especialista en la literatura de l'exili Maria Campillo mostra, a través dels exemples que reporta de les narracions de Pere Calders (*Unitats de xoc*) o dels articles publicats en la revista *Mirador* per Cèsar-August Jordana, les noves formes, tècniques i temàtiques amb què es manifesta la literatura moderna sobre la guerra, que situa com a hipòtesi de treball en el trenta-sis, quan els autors catalans prenen consciència de l'esvoranc que s'obri al seu davant.

Però al nostre entendre, una de les aportacions més reeixides d'aquest valuós compendi d'assajos acadèmics la fa el professor Jordi Castellanos en «Modernitat, modernisme i la invenció de la història de la literatura catalana». Aquesta rellevància es deu, en gran mesura, a la descripció de les condicions i circumstàncies de la creació d'una història de la literatura catalana contemporània (a la qual contribueix aquest volum en peça) en els anys seixanta i, alhora, al reconeixement de la dedicació i el treball del seu principal artífex: Joaquim Molas; un dels intel·lectuals (historiador i crític literari, antòleg, editor, escriptor i professor universitari) més decisius, i potser controvertits, dels darrers anys que, precisament en aquest 2010 acaba de publicar un llibre miscel·lani que corrobora el seu paper i contribució en aquest procés de gestació: *Sobre la construcció de la literatura catalana i altres assaigs* (Leonard Muntaner).

Al llarg d'aquest estudi, Castellanos contextualitza amb encert per quines raons el procés de construcció de les institucions literàries durant el segle XIX arriba a la literatura catalana en els anys seixanta i es produeix entre les quatre parets d'unes classes semiclandestines, al marge de l'esfera universitària —reaccionària i temorenc— d'aquella postguerra, impartides pel professor Molas al si de l'Institut d'Estudis Catalans i en les quals aplicava mètodes historiogràfics de radical modernitat; aquesta modernitat esdevindrà el criteri essencial per a entendre i valorar la literatura catalana

des del segle VIII fins al Noucentisme. Un concepte que, més tard, serà matisat per les tesis del també historiador de la literatura Joan-Lluís Marfany.

Ebossat el gruix de l'obra, no ens queda més que celebrar en conjunt la tasca investigadora d'aquest grup de prestigiosos professors universitaris i mirar d'insistir en les seues virtuts. Potser no tots els articles són igualment suggeridors; tanmateix, l'equilibri s'aconsegueix amb escreix i la qualitat preval per sobre de qualsevol altra condició. *Concepcions i discursos sobre la modernitat en la literatura catalana dels segles XIX i XX* hauria de passar a formar part de la bibliografia de les assignatures dels nous graus universitaris que treballen i expliquen la literatura i la cultura catalanes dels segles XIX i, sobretot, del passat segle vint; un conjunt de reflexions documentades, lúcides i clarament argumentades que han contribuït a assenyalar un camí complex i ple de cruïlles però que ara resulta més transitable.

ANNA ESTEVE
Universitat d'Alacant

Marcel Ortín i Dídac Pujol (coord.), *Llengua literària i traducció (1890-1939)*, Punctum & TRILCAT, Lleida, 2009, 191 pp.

El 3 de juliol de 2008, el grup de recerca TRILCAT —integrat per especialistes en traducció, recepció i literatura catalana de les universitats Pompeu Fabra, Ramon Llull, Autònoma de Barcelona i Jaume I de Castelló— organitzà a Barcelona, en col·laboració amb el Departament de Traducció i Filologia de la Universitat Pompeu Fabra, el segon simposi sobre traducció i recepció en la literatura catalana contemporània: *Llengua literària i traducció (1892-1939)*. De títol gairebé homònim, l'exemplar que sotmetem ara a consideració és, en conseqüència, el recull imprès —o sia, les actes— de les comunicacions que s'hi presentaren.

La modificació del títol, tot i que irrisòria —s'hi altera la primera data, de 1892 a 1890—, no és pas gratuïta. Marcel Ortín i Dídac Pujol, responsables de l'edició, en justifiquen el canvi i l'atribueixen a la voluntat de fer coincidir la datació amb l'any d'inici de l'activitat pública de Pompeu Fabra, amb la campanya de L'Avenç, atés el pes decisiu d'aquesta figura en relació amb les opcions lingüístiques que determinaren moltes de les traduccions analitzades al llarg d'aquestes pàgines. Al seu torn, els